

در مصرف منابع انرژی، باید صرفه جویی کرد

شهرزاد دولتخواه

«گزارشی از سمینار دورنمای توسعه انرژی در ایران»

دانشگاه صنعتی شریف و مؤسسه عالی پژوهش در برنامه‌ریزی و توسعه، در محل مؤسسه عالی پژوهش در برنامه‌ریزی و توسعه در روزهای سه‌شنبه و چهارشنبه مورخه ۲۵ و ۲۶ آبان با شرکت متخصصان و صاحب‌نظران مسائل انرژی کشور، برگزار شد.

در این سمینار که محور عمده آن به بررسی نتایج مقدماتی طرح جامع انرژی کشور اختصاص یافته بود؛ موضوعهای زیر مورد بحث قرار گرفت:

- مسائل انرژی و اهداف مطالعات جامع انرژی
- چشم‌انداز توسعه اقتصادی و بهره‌برداری از منابع انرژی
- توسعه تقاضای انرژی در بخشهای اقتصادی و اجتماعی
- توسعه سیستم عرضه انرژی
- قیمت‌گذاری انرژی و آثار اقتصادی - اجتماعی آن

مدیر طرح جامع انرژی که به عنوان سخنران این سمینار به ارائه نتایج حاصل از طرح جامع انرژی می‌پرداخت، با بررسی جامع مسائل انرژی کشور در بخشهای مختلف و ارائه مدلهای مختلف، روند تغییرات بهره‌وری انرژی، مشکلات، کمبودها و نارساییهای موجود در سیستم انرژی را مطرح کرد و در پیش‌گرفتن راه حل بهینه برای استفاده از ساز و کارها و پتانسیلهای موجود را مورد تاکید قرار داد.

انرژی و جایگاه آن در جهان امروزی برای هر دو گروه از کشورها - توسعه یافته و توسعه نیافته - اهمیت حیاتی دارد و از این رو، بررسی مسائل مربوط به آن، ضرورتی است بالاتر از نیاز. پرسشهای بسیاری وجود دارند که بایسته است در شرایط فعلی - داخلی و خارجی - بدانها پرداخته شده و پاسخهای درخور بیابد. تحولات بازار بین‌المللی انرژی و تاثیر آن بر توسعه اقتصادی - اجتماعی کشور؟ توسعه اقتصادی - اجتماعی و راههای رسیدن به آن؟ منابع موجود و در دسترس انرژی؟ توسعه سیستم انرژی؟ راهبردهای بخش انرژی کشور؟ تجارت خارجی و رابطه آن با درآمد نفت؟ مقایسه دهه قبل و بعد از انقلاب در زمینه روند و چگونگی تولید، مصرف، افزایش و کاهش منابع انرژی؟ وضعیت بازارهای جهانی نفت؟ صادرات نفت و موقعیت آن در دهه آینده؟ استقراضهای خارجی و تاثیر آن بر روند توسعه اقتصادی - اجتماعی کشور؟ مصرف انرژی در بخشهای مختلف (تجاری، خدماتی، حمل و نقل و ...)؟ جایگاه و موقعیت بخش انرژی ایران در دنیا؟ تحولات قیمت نفت و تاثیر آن بر نوسانات قیمت ارز؟ و سرانجام، دورنمای آینده توسعه انرژی؟ و دهها موضوع و پرسش دیگر، از جمله مسائل اساسی هستند که هر متخصص و صاحب‌نظری را به تأمل وامی‌دارد که در خصوص آنها بیندیشد و اگر در توانش باشد، برای آن چاره‌جویی کند. این ضرورت، عده‌ای از صاحب‌نظران و متخصصان بخش انرژی کشور را گرد آورده بود تا به بحث و تبادل نظر پردازند و جنبه‌های کمی و کیفی این مسائل را با نگرشی به وضعیت جهانی و موقعیت کشور ما، مورد بررسی قرار دهند.

سمینار دو روزه بررسی نتایج مقدماتی طرح جامع انرژی کشور، «دورنمای توسعه بخش انرژی در ایران» با مشارکت و همکاری

قابل انکار نیست که کشور ما علی‌رغم داشتن ذخایر غنی نفت و

نگاهی به صنعت نفت جهان در دهه ۱۹۹۰

فریدون برکشلی

مشاور وزیر نفت در امور بین الملل

علی رغم رکود نسبی اقتصاد جهانی طی دهه گذشته و پایین بودن تقاضا برای نفت در طول دهه ۱۹۸۰، دنیا شاهد افزایش تقاضای مصرف در حد بیش از یک میلیون بشکه در روز بود. افزایش تقاضای جهانی به همراه کاهش تولید و صادرات نفت خام کشورهای تولیدکننده غیر اوپک پس از سقوط قیمتها در سال ۱۹۸۶، تقاضایی معادل ده میلیون بشکه برای تولیدکنندگان عضو اوپک به دنبال آورد. به عبارتی از هنگام سقوط تقاضای نفت از سال ۱۹۸۶ تا کنون، تقاضا برای نفت خام اوپک از حدود ۱۵ میلیون بشکه به بیش از ۲۵ میلیون بشکه در روز افزایش یافته است. البته اوپک هنوز ظرفیت تولید مازاد در اختیار دارد که بخش اصلی آن مربوط به نفت خام خارج شده عراق از بازار است. محبوبیت روزافزون گاز طبیعی به عنوان یک سوخت کارا و تمیز و یا تلاش در جهت افزایش تولید انواع انرژیهای جانشینی نیز، آثار منفی جدی بر روند مصرف دهه قبل نداشته است. شواهد کارشناسی نشان می دهد که رشد کند تقاضا در طول دهه گذشته و ادامه آن در دهه ۱۹۹۰ - که عمدتاً مربوط به رکود حاکم بر اقتصاد امریکا و جهان است - و سایر عوامل، تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر کاهش تقاضا نداشته‌اند. لیکن، حتی با رشد فعلی تقاضای جهانی برای نفت و با توجه به روند رو به افزایش مصرف داخلی در کشورهای تولیدکننده نفت، تولید در اواسط دهه ۱۹۹۰ پاسخگوی تقاضای جهانی نخواهد بود.

مقاله حاضر سعی کرده تا مشکلات و محدودیتهای اصلی اقتصاد جهانی نفت در طول دهه ۱۹۹۰ را بررسی کرده و میزان سرمایه گذاری لازم در بخشهای بالادستی و پایین دستی و امکان دستیابی به آن را مورد ارزیابی قرار دهد.

اکتشاف و تولید

برآوردهای گوناگون از هزینه اکتشاف و استخراج نفت در نقاط مختلف جهان، ارقام متفاوتی را نشان می دهند. پایین ترین ارقام هزینه

گاز، در زمینه انرژی کاستیهای اساسی دارد و این، مشکلی است که تمامی شرکت کنندگان حاضر در سمینار را نگران ساخته بود. اینکه بهره‌وری انرژی در طول سالهای قبل و بعد از انقلاب در ایران رشد منفی داشته است، نگران کننده می باشد و از این رو، مدیر سمینار در جای جای صحبت‌های خود از به حداقل رساندن مصرف انرژی و صرفه‌جویی در آن سخن می گفت. در صورت پایین بودن نرخ برگشت سرمایه، استقراض خارجی بر روند توسعه اقتصادی کشور، تأثیر منفی خواهد گذاشت زیرا، به سبب نوسانات قیمت نفت در بازار جهانی نمی توان تنها با تکیه بر درآمد حاصل از فروش نفت خام به حل مشکلات فرآیند توسعه اقتصادی و اجتماعی پرداخت و باید توجه داشت که قیمت نفت یک عامل بیرونی است و کشورهای صادرکننده، عامل تعیین کننده آن به شمار نمی آیند و این هشدار جدی است که اوپک در بازار جهانی نفت، نقش چندانی ندارد و این مصرف کنندگان هستند که بتدریج تحولات قیمت جهانی بازار نفت را تحت کنترل می گیرند.

مدیر طرح جامع انرژی، با توجه به این مکانیزم اساسی (کنترل قیمت نفت توسط مصرف کنندگان عمده انرژی) راه حل اساسی را بار دیگر در افزایش بهره‌وری عوامل تولید و صرفه‌جویی در مصرف انرژی می دانست.

آنچه توجه اساسی را برمی انگیزد و نگرانی را بیشتر می کند این است که ما محدودیتهای زیادی در اقتصادمان داریم که این محدودیتهای در آینده مشکل زا خواهند شد و اگر فکر جدی برای آن نشود با مخاطراتی مواجه خواهیم بود. و بنابراین، باید مسئله را جدی تر پنداشت و به چاره‌جویی اساسی تر پرداخت و از نظر مدیر طرح جامع انرژی، راه حل این است: باید در مصرف انرژی صرفه‌جویی کرد.

